

**พัฒนาแนวทางการลดภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลือง
ได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลป๋กธงชัย**

วรารักษ์ จันทรสูงเนิน*, กันตพร บวรประสิทธิ์กุล* และดรุณี คุณวัฒนา*
โรงพยาบาลป๋กธงชัย เบอร์โทร 093-5010665 email: Sakura-04@hotmail.com
โรงพยาบาลป๋กธงชัย เบอร์โทร 061-8856454 email: mimktp@gmail.com

สาระสำคัญ

บทนำ และวัตถุประสงค์

ในปี พ.ศ.2560 -2562 แผนกหลังคลอดมีจำนวนทารกตัวเหลืองที่ได้รับการรักษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจำนวน 194, 213, 273 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.64, 29.75, 38.50 ตามลำดับ ซึ่งต้องได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ (photo therapy) ผลกระทบจากการส่องไฟนั้นนอกจากจะส่งผลต่อตัวทารกแล้วยังส่งผลต่อภาวะด้านจิตใจของมารดา พบ มารดาปฏิเสธการรักษา ร้อยละ 0.53 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะวิตกกังวล ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะวิตกกังวล และจัดทำแนวทางการลดภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ

วิธีการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติ 3) การสังเกต 4) สะท้อนผลปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พยาบาลหลังคลอดจำนวน 8 ราย และมารดาที่อยู่เฝ้าบุตรตัวเหลืองจำนวน 17 ราย โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ภาวะและปัจจัยของความวิตกกังวลของมารดา และจัดทำแนวทางการลดภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟและระยะที่ 2 วางแผนการนำแนวทางการลดภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ แผนกหลังคลอด โรงพยาบาลป๋กธงชัยไปสู่การปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ คือ 1. แบบสอบถาม ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบประเมินภาวะวิตกกังวล ตามแบบวัดความวิตกกังวลของสปิลเบอร์เกอร์ (Spielberger, 1983) 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ภาวะและปัจจัยของความวิตกกังวล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้ 1.ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) 2.ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมในการวิจัย และการประเมินความวิตกกังวล โดยนำมาวิเคราะห์เป็นค่าความถี่ และค่าร้อยละ การประเมินความวิตกกังวลของ สปิลเบอร์เกอร์ (Spielberger, 1983) คิดคะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนน

ผลการศึกษา

ผลระยะที่ 1 จากการศึกษาพบว่ามารดาหลังคลอดที่มีบุตรได้ส่องไฟ วันที่ 20 ก.พ. 63 - 14 เม.ย. 63 มีจำนวน 17 ราย พบว่ามารดาที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองที่เข้ารับการรักษาด้วยการส่องไฟมีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 58.82 และระดับเล็กน้อย ร้อยละ 41.18 จากการ

สัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของมารดา คือ ความรู้และประสบการณ์ ความเชื่อ ความคาดหวังในสุขภาพของบุตร ภาวะการเจ็บป่วยอื่นที่พบอยู่ก่อน และกระบวนการรักษา ในด้านครอบครัว มารดาที่ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวที่ดี มารดาจะมีความวิตกกังวลน้อยกว่ามารดาที่ถูกครอบครัวพยายามซักถามถึงสาเหตุการเจ็บป่วยของบุตรและวันกลับบ้าน รวมถึงภาระงานที่บ้าน สำหรับด้านเจ้าหน้าที่ มีการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน เกิดการให้ข้อมูลซ้ำ ข้อมูลที่ไม่สัมพันธ์กับอาการ และแผนการรักษาในปัจจุบัน จากผลการศึกษาผู้ศึกษาได้จัดทำแนวทางการลดภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. แจ้งมารดาให้ทราบว่า จะนำบุตรไปเจาะเลือดตรวจค่าตัวเหลือง (Micro bilirubin)
2. แพทย์แจ้งผลเลือด และแผนการรักษากับมารดา พร้อมเปิดโอกาสให้มารดาซักถามข้อสงสัย
3. พยาบาลดูแลทารกให้ได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ และสอนวิธีการดูแลทารกส่องไฟ
4. เปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย และให้ข้อมูลตรงตามความต้องการของมารดา
5. หากพบปัญหาในการดูแลของมารดา ให้ใช้หลักการให้คำปรึกษาในการดูแล

วิจารณ์ผล

จากการศึกษาจะพบว่ามารดาจำนวน 17 ราย มีภาวะวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 58.82 ภาวะวิตกกังวลของมารดาที่อยู่เฝ้าบุตรที่มีภาวะตัวเหลืองนั้น เกิดจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะสภาพจิตใจของมารดาหลังคลอดเอง รวมถึงความรู้และประสบการณ์ของมารดาแต่ละราย ด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ระบบบริการระบบการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการรักษา ในกระบวนการรักษาภาวะตัวเหลืองในเด็กหลังคลอดมีแนวทางกำหนดเกณฑ์ในการให้การรักษาทารกด้วยการส่องไฟที่ชัดเจน และเป็นมาตรฐาน และมีเครื่องมือในการส่องไฟที่พร้อมใช้ แต่ยังไม่ได้วางระบบการให้ข้อมูลแก่มารดาที่มีบุตรตัวเหลืองที่ต้องได้รับการรักษาด้วยการส่องไฟ ดังนั้น เมื่อมารดาไม่ได้รับข้อมูลที่ตรงตามอาการ และปัญหาของทารก รวมถึงประเด็นที่ยังเป็นข้อกังวลของมารดาในขณะที่บุตรเข้ารับการรักษา จึงทำให้มารดาเกิดความกังวล ทั้งขณะที่อยู่โรงพยาบาลรวมถึงเมื่อกลับการดูแลต่อที่บ้านอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพร และสิริโศภิต (2540) ที่พบว่า บิดามารดาที่มีบุตรพักรักษาในหอผู้ป่วยบำบัดพิเศษทารกแรกเกิดมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้นในแต่ละครั้งที่ได้รับการเตรียมความพร้อมโดยการให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการช่วยเหลือสนับสนุนตรงกับความต้องการของมารดา ช่วยทำให้มารดาสามารถเผชิญต่อภาวะวิกฤติ มีความสมดุลทางด้านอารมณ์ และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวสามารถดำเนินไปได้โดยปกติ ในทางตรงกันข้าม ถ้ามารดาขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมและไม่ตรงกับความต้องการ จะมีผลทำให้มารดาหมกมุ่นในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและมีความวิตกกังวลมากขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนารูปแบบการให้คำแนะนำแก่มารดาที่อยู่เฝ้าบุตรที่มีภาวะตัวเหลืองที่ต้องได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ ที่ตึกหลังคลอดโรงพยาบาลปิยะชัย โดยการกำหนดแนวทางการให้ข้อมูลด้วยวิธีการให้คำปรึกษาทำให้มารดามีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาวะตัวเหลืองและกระบวนการดูแลรักษา ส่งผลให้มารดาที่มีความวิตกกังวลลดลงให้ความร่วมมือในการรักษาและดูแลบุตรได้ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการให้คำปรึกษาแก่มารดาเจ้าหน้าที่สามารถรวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการดูแลแบบองค์รวมได้

ระบบการดูแลทารกตัวเหลืองด้านการให้ข้อมูลแก่มารดาเมื่อบุตรเกิดภาวะตัวเหลืองที่ต้องได้รับการรักษาด้วยการส่องไฟ พัฒนามาจากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเวชระเบียน แบบสัมภาษณ์ การสังเกต โดยข้อมูลที่ได้มาจากการคลอดและเจ้าหน้าที่ขณะปฏิบัติงานโดยอภิปรายผลตามขั้นตอนแต่ละขั้นได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภาวะวิตกกังวลและปัจจัยของภาวะวิตกกังวลของมารดาที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ รวบรวมข้อมูลเพิ่มประวัติผู้ป่วย ประเมินภาวะวิตกกังวลตามแบบประเมินของสปิลเบอร์เกอร์ ในประเด็นภาวะวิตกกังวลและปัจจัยของภาวะวิตกกังวลของมารดาที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ และการลงบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างกับพยาบาลผู้ปฏิบัติงานในแผนกหลังคลอด มารดาที่บุตรมีภาวะตัวเหลืองได้รับการรักษาโดยการส่องไฟ การสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับภาวะวิตกกังวลของมารดาหลังคลอดที่บุตรมีภาวะตัวเหลือง

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำแนวทางการให้ข้อมูลแก่มารดาเพื่อลดภาวะวิตกกังวลของมารดาซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า การให้ข้อมูลจากเดิมที่ปฏิบัติอยู่ไม่เป็นขั้นตอน และความต้องการ ปัญหาของมารดาแต่ละคนแตกต่างกันจึงนำเอาวิธีการให้ปรึกษามาใช้เป็นหลักในการให้ข้อมูลแก่มารดา โดยกำหนดแนวทางการให้ข้อมูลที่ชัดเจนในแต่ละขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3 การชี้แจงแนวทาง และให้เจ้าหน้าที่ในตึกหลังคลอดรับทราบเข้าใจเพื่อให้สามารถนำแนวปฏิบัติไปใช้จริงกับมารดาหลังคลอดที่อยูเฝ้าบุตรตัวเหลือง

ขั้นที่ตอนที่ 4 การสะท้อนข้อมูลจากผู้ปฏิบัติ และการเก็บข้อมูลมารดาหลังคลอดด้วยแบบสอบถามประเมินความวิตกกังวลในมารดาที่อยูเฝ้าบุตรตัวเหลือง เพื่อนำมาพัฒนาแนวทางการให้ข้อมูลแบบการให้คำปรึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้นสรุปได้ว่าการให้ข้อมูลในรูปแบบของการให้คำปรึกษานั้นทำให้มารดาได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับปัญหาที่มารดาต้องการทราบ เพราะมารดาแต่ละรายมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ในด้านเจ้าหน้าที่ควรมีการฝึกการให้คำปรึกษาให้มีความเชี่ยวชาญเพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาและความต้องการของมารดาแต่ละรายได้อย่างถูกต้องและสามารถนำมาวางแผนการให้การดูแลร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- สุชาติ ณะพงศ์พร. ตัวเหลืองในทารกแรกเกิด : การพยาบาล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2557;8:64-72.
- จารุพิศ สุภาภรณ์. การมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกแรกเกิดตัวเหลือง ที่ได้รับการส่องไฟรักษา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. พยาบาลสาร. 2556;40:115-125.
- จันทร์มาศ เสาวรส. ภาวะตัวเหลืองในทารกแรกเกิด: ปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม. ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์. 2562;9:99-109.
- สิริกัญญา เกษสุวรรณ. ปัจจัยทำนายนายการมีส่วนร่วมของมารดาในการดูแลทารกแรกเกิดตัวเหลืองที่ได้รับการรักษาด้วยการส่องไฟ. วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย. 2556;11:100-113.
- อัญชลี ชันทุลา. ภาวะซีดเศร้าในระยะหลังคลอดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของมารดาที่บุตรเข้ารับการรักษานในตึกทารกแรกเกิดวิกฤต โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์; 2548
- สุระพรรณ พนมฤทธิ์. กระบวนการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ:บริษัทประชุมช่าง จำกัด,2553
- กรณิการ์ วิจิตรสุนธ์. (2555). การพยาบาลทารกแรกเกิดที่มีภาวะตัวเหลือง. ในศรีสมบูรณ์ มุสิกสุนธ์, ฟองคำ ดิลกสกุลชัย (บรรณาธิการ), ตำราการพยาบาลเด็ก (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 378-392. กรุงเทพฯ:ห้างหุ้นส่วน จำกัด พรี่-วัน
- ณัฐพร ตระการพงษ์ และสิริไศภิต ทิพนาค. ผลของการให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบต่อความพึงพอใจในบริการพยาบาลของบิดามารดาที่มีบุตรพักรักษาในหอผู้ป่วยบำบัดพิเศษทารกแรกเกิดโรงพยาบาลรามาริบัติ. Rama Nurs J.1997;3:274-283.